

Gjuro Arnold: POVRATAK U RODNI GRAD

PROGRAM I SAŽETCI

Organizatori skupa:

Financirano sredstvima
participativnog proračuna

Organizacijski odbor:

LUKA BORŠIĆ
ROBERT ČIMIN
MAJA FERENEC KUĆA
MARKO FRIŠČIĆ
ANA GRGIĆ
IVANA SKUHALA KARASMAN

GJURO ARNOLD: POVRATAK U RODNI GRAD

Ivanec, 2. listopada 2026.

Gjuro Arnold (Ivanec, 1853. – Zagreb, 1941.) bio je istaknuti hrvatski filozof, pedagog, pjesnik i kulturni djelatnik. Njegov intelektualni rad obuhvaćao je širok raspon tema.

Filozofiju je smatrao kraljicom znanosti, definirajući je kao disciplinu koja istražuje posljednje uzroke i svrhe bitka te ima temeljnu ulogu u odnosu na sve ostale znanosti. Suprotstavljao se pozitivizmu, materijalizmu i ateizmu, zagovarajući povratak metafizici i kršćanskim vrijednostima. Smatrao je da su prirodne znanosti utemeljene na filozofskim pojmovima i da metafizika predstavlja njihovu nužnu pretpostavku.

U području logike isticao je njezinu funkciju znanosti o pravilnom mišljenju, pri čemu je kritizirao matematičku logiku zbog pretjerane formalnosti i tehničke usmjerenosti.

U estetici je zagovarao ravnotežu između sadržaja i forme, naglašavajući da umjetnost izražava dimenzije stvarnosti koje znanost ne može obuhvatiti, te da tek njihova sinteza omogućuje cjelovit uvid u duhovnu stvarnost.

U etici se oslanjao na učenje Johanna Friedricha Herbarta, ističući volju kao središnji pojam moralnog djelovanja. Razvio je sustav temeljnih etičkih ideja – slobode, savršenosti, dobrohotnosti, prava i pravednosti – te je etiku povezivao s poviješću, smatrajući da ona prosuđuje ljudske postupke s ciljem moralizacije politike i ostvarivanja trajnog mira.

Protivio se odvajanju psihologije od filozofije, inzistirajući na njihovoj neraskidivoj povezanosti, s obzirom na to da je predmet psihologije ljudska duša. U tom kontekstu kritizirao je psihologiju bez duše.

Iako je odbacivao evolucionizam, prihvaćao je ograničeni razvoj unutar vrsta. Čovjeka je smatrao najsavršenijim bićem, pri čemu

je dušu držao ključnim čimbenikom ljudske opstojnosti, naglašavajući međusobnu povezanost duše i tijela.

Arnoldova filozofija naglašavala je važnost metafizike, vjere i tradicije te je predstavljala kritiku dominantnih naturalističkih i pozitivističkih tendencija njegova vremena.

Tijekom dugogodišnje profesorske karijere na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu predavao je različite kolegije i utemeljio Odsjek za pedagogiju. Dužnost dekana obnašao je od 1898. do 1899. i od 1912. do 1914. godine, dok je akademske godine 1899./1900. bio rektor Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1899. izabran je za redovitog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a od 1902. do 1909. godine bio je predsjednik Matice hrvatske.

Osim filozofskog i pedagoškog rada, Arnold se istaknuo i kao pjesnik. Objavio je pet zbirki pjesama: *Izabrane pjesme* (1899.), *Čeznuća i maštanja* (1907.), *S visina i dubina* (1918.), *Izabrane pjesme* (1923.) i *Na pragu vječnosti* (1935.).

PROGRAM

9:00–9:15 Najava i otvorenje skupa:

MARKO FRIŠČIĆ, zamjenik gradonačelnika
Grada Ivanca

ROBERT ČIMIN, ravnatelj Muzeja planinarstva

LUKA BORŠIĆ, ravnatelj Instituta za filozofiju

9:15–10:15 DAMIR BARBARIĆ: *Arnoldova ideja jedinstva
hrvatske narodne kulture*

10:15–10:30 *Stanka*

10:30–11:00 PETAR ŠEGEDIN: *Što je zadnje u „zadnjim
bićima“? Uz problematski horizont Arnoldove teze
o „zadnjim bićima“*

11:00–11:30 BERISLAV PODRUG: *Arnoldova metafizika*

11:30–11:45 *Stanka*

11:45–12:15 SUZANA JAGIĆ: *Pučko školstvo u vremenu
rođenja Đure Arnolda – Ivanec 1850-ih*

12:15–12:45 DUŠAN DOŽUDIĆ: *Matematička logika
i psihologija u Arnoldovoj Logici*

12:45–14:15 *Stanka za ručak*

14:15–15:15 BOJAN MAROTTI: *Pisati u vrijeme promjene
književnoga jezika. Slučaj Gjura Arnolda*

15:15–15:30 *Stanka*

15:30–16:00 IVAN ČEHOK: *Arnold između domoljublja (estetika) i čovjekoljublja (etika)*

16:00–16:30 IVAN MACUT: *Gjuro Arnold u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti: od dopisnoga člana do predstojnika Filozofičko-juridičkoga razreda*

16:30–17:00 MAJA FERENEC KUĆA: *Korelacija pjesničkog izraza i filozofije Đure Arnolda*

17:00–17:15 *Stanka*

17:15–17:45 ANA GRGIĆ: *U prilog Gjuri Arnoldu: uvodna riječ uz otvorenje izložbe*

OTVORENJE IZLOŽBE

SAŽETCI IZLAGANJA

Arnoldova ideja jedinstva hrvatske narodne kulture

DAMIR BARBARIĆ

U izlaganju će se u osnovnim crtama prikazati osnovne teze Arnoldova tako naslovljenog kasnog predavanja. Propitat će se poglavito pojmove kulture, naroda i filozofije kako ih u obzorju tada pretežno važećih određenja shvaća Arnold, na osnovi čega će se pokušati naznačiti relevantnost te njegove središnje ideje za našu suvremenost.

Arnoldovo djelo između domoljublja (estetike) i čovjekoljublja (etike)

IVAN ČEHOK

Uzmemo li da diskurs nije lingvistički pojam nego obuhvaća različite načine artikulacije znanja kao i prakse njegova prijenosa u institucijama, procedurama i tehnikama, djelo Đure Arnolda napeto je rašireno između pozivnoga personalnoga kao i institucijskoga položaja filozofa, pedagoga i rektora te kasnoilirskoga nacionalnoga književnog začinjavstva u doba nesklonom metafizici i lijepoj književnosti. U instalacijskom govoru rektora Kraljevskoga sveučilišta, Arnold se obraća nastavnicima, studentima kao i puku s izvornom metafizičkom i, iz nje izvedenom, etičkom idejom, s niti vodilja čovjekoljublja. U pjesničkom pak i općenito publicističkom djelovanju kreće se i druži s krugovima onih koje je Krleža

nazvao „nacionalnim tamburašima“, zagovarajući domoljublje i izvan estetičkih okvira idealističkoga koncepta umjetnosti kao tvorbe lijepoga. Ta unutarnja napetost Arnoldova djela probijat će i pojavljivati se u svim njegovim biografskim i bibliografskim putovima i bespućima, jer će se ugaoni kamen cijeloga opusa s metafizikom spiritualističkoga pluralizma često sudarati pa i kositi s idejom narodne kulture i umjetnosti kao zrcaljenja duše naroda. To će se na leksičkoj razini vidjeti kod naziva djela jer se etičko razmatranje prelama kroz etiku i povijest dok se poetske, estetske i stilske značajke egzemplarno sažimaju u čuvenoj pjesmi *Domovina*, objavljenoj u Badalićevoj *Hrvatskoj antologiji*. U izlaganju ćemo nastojati o crtati i objasniti tu napetost ili opreku između etičke ideje ljubavi prema čovjeku i estetičke ideje ljubavi prema narodu.

Matematička logička i psihologija u Arnoldovoj Logici

DUŠAN DOŽUDIĆ

Prvo izdanje udžbenika logike Gjura Arnolda *Logika za srednja učilišta* objavljeno je 1888., a posljednje, peto, 1923. godine. Arnoldov je udžbenik, dakle, nastao i u novim izdanjima bio preinačavan u razdoblju koje su u europskoj filozofiji, posebno u logici i epistemologiji, obilježile dvije značajne pojave koje će snažno utjecati i na daljnji razvoj zapadne filozofije. Prva je spor o odnosu filozofije (posebno logike) i psihologije – tzv. *Psychologismusstreit* – a druga razvoj matematičke logike, posebno u radovima Gottloba Fregea i Bertranda Russella. U svom izlaganju usredotočit ću se na dva pitanja: kako se Arnoldov udžbenik logike pozicionira spram odnosa logike i psihologije te spora oko psihologizma i kako Arnold gleda na novije razvoje u logici, koji se uvelike odmiču od

tradicionalne logike kakvom se on u udžbeniku uglavnom bavio. Pritom ću Arnoldov pristup logici usporediti s pristupom koji je u svojoj opsežnoj skripti iz logike u istome razdoblju zastupao njegov mentor i kolega Franjo Marković.

Pučko školstvo u vremenu rođenja Đure Arnolda
– Ivanec 1850-ih
 SUZANA JAGIĆ

Rad analizira društvene i obrazovne prilike na području Kotara Ivanec sa sjedištem u Ivancu tijekom 1850-ih godina, s naglaskom na povijesni kontekst rođenja hrvatskog filozofa, pedagoga i pjesnika, akademika Đure Arnolda. Istraživani povijesni izvori Kotara Ivanec, novoustrojene administrativne jedinice u razdoblju neoapsolutizma, ukazuju na pojačanu brigu državnih i lokalnih vlasti za pučko školstvo. Unatoč nepovoljnom političkom okviru neoapsolutizma obilježenom pritiscima centralizma iz Beča, u tom razdoblju započinje na ivanečkom području prva sustavna modernizacija školskih prilika, a upravo je iz te sredine potekao čovjek koji će kasnije reformirati hrvatsko školstvo te postaviti temelje moderne hrvatske pedagogije. Pojačana briga za školske prilike prikazana je na primjeru funkcioniranja sustava nižih pučkih škola (trivijalki) na lokalnom ivanečkom području iako s još uvijek prisutnim otporima ruralne sredine prema školi, posebice prema obveznom školovanju. Pučke škole suočavale su se s brojnim poteškoćama, ponajviše materijalne prirode, koje će za posljedicu imati težak položaj učitelja-orguljaša, loše stanje školskih zgrada i problem nepohađanja škole. Naglasak je stavljen na problem učenika polaznika i učenika nepolaznika u Kotaru Ivanec te na razloge koji su do toga dovodili. Zaključak govori o

pozitivnim pomacima školskih prilika u Kotaru Ivanec u razdoblju neoapsolutizma, vremenu rođenja Đure Arnolda.

Korelacija pjesničkog izraza i filozofije Đure Arnolda

MAJA FERENEC KUĆA

Izlaganje se bavi prikazom filozofskih motiva u pjesništvu Đure Arnolda s ciljem prikazivanja odnosa između njegova filozofskog mišljenja i pjesničkog izraza. Iako dostupna literatura u književnopovijesnim pregledima većinski nudi analizu Arnoldovog pjesništva u kontekstu religiozne, domoljubne i refleksivne lirike, izlaganje teži ispitivanju i prikazivanju povezanosti pjesništva s Arnoldovim filozofskim svjetonazorom koji uključuje njegova shvaćanja odnosa filozofije, vjere i umjetnosti. Analiza pjesama temelji se na odabranim pjesmama koje je Daniel Miščin uvrstio u *Izabrana djela*, a pjesme su odabrane prema zastupljenosti i relevantnosti filozofskih motiva koji se pojavljuju u Arnoldovom filozofskom leksiku. Posebna će se pozornost posvetiti motivima poput čovjeka i njegove duše, prolaznosti i smrti, vječnosti i transcendencije, odnosa istine, dobra i ljepote. Nadalje, polazeći od Arnoldovih filozofskih tekstova kao što su „Vjera, filozofija i umjetnost“ i *Etika i poviest*, u izlaganju će biti riječi o načinu na koji se navedeni motivi pojavljuju u pjesništvu te mijenjaju li, odnosno kako mijenjaju svoj smisao prelaskom iz pojmovnog u pjesnički izraz. Važno je pritom istaknuti kako početna pretpostavka ne proizlazi iz mišljenja da je Arnoldovo pjesništvo zapravo filozofsko, već je primarni cilj pokazati u kojoj se mjeri u njegovim pjesmama mogu prepoznati filozofske i svjetonazorske pretpostavke njegova mišljenja. U konačnici, izlaganje teži tome da Arnoldovo pjesništvo prikaže kao svojevrsan alat za

razumijevanje njegova filozofskog opusa te da pjesnički izraz pritom bude istaknut kao entitet koji taj opus preoblikuje u slike, simbole i refleksivne iskaze.

**Gjuro Arnold u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i
umjetnosti: od dopisnoga člana do predstojnika
Filozofičko-juridičkoga razreda**

IVAN MACUT

U izlaganju će se na temelju *Ljetopisa Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* rekonstruirati djelovanje Gjura Arnolda u Akademiji od njegova izbora za dopisnoga člana 1891. do završetka dugogodišnjega predstojništva Filozofičko-juridičkoga razreda 1936. godine. Pokazat će se da Arnoldova akademijska djelatnost nije bila tek administrativna nadopuna njegova filozofskog, pedagoškog i kulturnog rada, nego njegov važan sastavni dio. Već je kao dopisni član 1898. izložio temeljne postavke poslije objavljene rasprave „O psihologiji bez duše“. Nakon izbora za pravoga člana 1899. djelovao je kao autor, referent i prosuditelj filozofskih rukopisa, a od 1915. do 1936. i kao predstojnik razreda. Posebno će se analizirati njegovi prijedlozi za izbor Stjepana Zimermanna i Alberta Bazale za prave članove Akademije. Iz obrazloženja tih prijedloga rekonstruirat će se Arnoldovi kriteriji filozofske vrijednosti: samostalnost istraživanja, poznavanje povijesti filozofije, kritički odnos prema tradiciji, otvorenost prema suvremenim znanstvenim i filozofskim strujanjima te kulturna relevantnost filozofskoga rada. Zaključno će se pokazati da Arnolda ne treba promatrati samo kao istaknutoga člana i dužnosnika Akademije nego i kao važnoga institucionalnog posrednika između različitih naraštaja i usmjerenja hrvatske filozofije.

Pisati u vrijeme promjene književnoga jezika.

Slučaj Gjura Arnolda

BOJAN MAROTTI

Druga je polovica devetnaestoga stoljeća u Hrvatskoj obilježena tzv. borbom različitih jezikoslovnih škola, i to ponajviše oko pitanja kako bi trebao izgledati hrvatski književni jezik. Što se je stoljeće više primicalo svomu kraju, postajalo je sve to jasnijim da su u sukobu zapravo samo dvije škole: ona zagrebačka i škola hrvatskih vukovaca. Na samome prijelazu devetnaestoga u dvadeseto stoljeće potonja je, kako se to gdjekada – rabeći vojno nazivlje – voli reći, „pobijedila“ onu prvu. Budući da je jezik koji je promicala Zagrebačka filološka škola bio neka vrsta propisa, „norme“, za veliku većinu hrvatskih književnika, kao i drugih kulturnih djelatnika, promjene koje je donio sam kraj stoljeća, za mnoge je od njih bio snažan i neočekivan udarac. Posrijedi je zapravo bila zamjena književnoga jezika. Neki su se toj zamjeni uspijevali prilagoditi, no neki su pri tome bili posve izgubljeni, poput primjerice Vladimira Vidrića. S tim se pak razdobljem u novijoj povijesti hrvatskoga jezikoslovlja – razdobljem sukoba dviju škola i potom „pobjede“ jedne od njih – preklapa i znatan dio života hrvatskoga filozofa i pjesnika Gjura Arnolda (1853. – 1941.). Stasao i školovan na zasadama jedne škole, u zrelim se je godinama morao suočiti sa spomenutom promjenom. U prilogu se ponajprije ocrta-vaju temeljna obilježja obiju škola, a potom i različite, ponajviše političke okolnosti koje su dovele do te tzv. „pobjede“ hrvatskih vukovaca. Zatim se na pojedinim Arnoldovim djelima, kako filozofskima, tako i pjesničkim, pokazuju posljedci navedene „pobjede“. Na kraju se ustvrđuje da je Arnold djelovao i pisao na svojevrsnoj razdjelnici u povijesti hrvatske filozofije pisane hrvatskim jezikom. Štoviše, budući

da njegov učitelj, 8 godina stariji Franjo pl. Marković, nikada nije prihvatio zamjenu književnoga jezika, tj. zasade vukovske škole, a da je, s druge strane, njegov nećak i sudrug, 24 godine mlađi Albert Bazala, te zasade prihvatio u potpunosti, u zaključku se dodatno ustvrđuje da je upravo on – naime sam Arnold – ta navedena razdjelnica.

Arnoldova metafizika

BERISLAV PODRUG

Izlaganje je posvećeno čelnoj temi filozofije Gjura Arnolda te ima za cilj prodiskutirati metafiziku u sklopu iste filozofije, kao i njen odnos spram tradicije, vjere, ali i filozofova lika i djela. Pri tome se primarno oslanja na Arnoldovo po tom pitanju glavno djelo *Zadnja bića*, ali također i na ostale spise iz rukopisne ostavštine. Zajedno sa samim filozofom, razmatra se njegovo ključno pitanje, naime je li filozofija uopće „u stanju odgonetnuti zagonetku života i ispitati zadnji uzrok svoj zbiljnosti“. U obzir će biti uzeto stanje istraživanja te postojeća problematika u sklopu tkzv. sekundarne literature. Izlaganje uglavnom donosi pregled tematske cjeline inače zvane induktivne metafizike odnosno znanstvene filozofije Gjura Arnolda, ali ujedno i vjere i vjerovanja, tj., Arnoldovim riječima: „vjerskog znanja“ i „vjerske metafizike“, kao i „čuvstvenog“ aspekta filozofije kao znanosti, te na koncu naučavane i zastupane jedinstvene trijade istine, ljepote i dobrote, osvrćući se i diskutirajući pojedine važne momente i probleme s tim u vezi.

**Što je zadnje u „zadnjim bićima“?
Uz problematski horizont Arnoldove teze
o „zadnjim bićima“**

PETAR ŠEGEDIN

Razumijevanje nastojanja Gjura Arnolda oko „zadnjih bića“ implicira upuštanje u sklop temeljnih pitanja filozofije. Riječ je o pitanjima o prvim i posljednjim uzrocima toga da nešto jest to što jest te o pitanjima o mogućnosti da se ti uzroci pojme i kao ono po čemu se to što jest i spoznaje, odnosno „ćuti“ kao takvo. A budući da tezi o „zadnjim bićima“ pripada s jedne strane ona o „spiritualnom pluralizmu“, s druge pak o nespoznatljivu i neiskusivu, samo vjerom prihvatljivu bitku Boga, pun smisao teze o „zadnjim bićima“ pokušat će se odrediti u širem kontekstu odnosa racionalne spoznaje i iskustvenog „očuta“, „zamjenitog djelovanja“ duša, odnosa znanja i vjere te pozicije Boga, koji stoji još i iza „zadnjih bića“.

U prilog Gjuri Arnoldu: uvodna riječ uz otvorenje izložbe

ANA GRGIĆ

Izložba je osmišljena kao sastavni dio ovoga znanstvenog skupa te kao trajan biljeg suradnje Grada Ivanca, Instituta za filozofiju u Zagrebu i njegova Centra za javnu filozofiju. Suradnja se provodi u okviru participativnoga proračuna Grada Ivanca, na temelju projekta koji je prijavila i vodi Maja Ferenc Kuća, te u okviru djelatnosti Odsjeka za hrvatsku filozofiju Instituta za filozofiju, čija je pročelnica Ivana Skuhala Karasman, i Centra za javnu filozofiju, koji vodi Ana Grgić.

Gjuro Arnold na izložbi je predstavljen cjelovito – kao istaknuti hrvatski filozof, pedagog, pjesnik i kulturni djelatnik. Njegov širok intelektualni i javni rad prikazan je izborom djela, dokumenata i drugih izložaka, popraćenih sažetim tumačenjima njihovih temeljnih ideja, povijesnoga konteksta i manje poznatih pojedinosti iz Arnoldova života i djelovanja.

